

Smart decisions. Lasting value.

Accountantsverslag

Gemeente Laarbeek

Eindhoven

16 juni 2020

Aanbiedingsbrief

Gemeente Laarbeek
t.a.v. gemeenteraad
Koppelstraat 37
5741 GC Beek en Donk

Eindhoven, 16 juni 2020

Betreft: **Accountantsverslag boekjaar 2019**

Geachte leden van de raad,

Hierbij bieden wij u het accountantsverslag aan naar aanleiding van onze controle van de jaarrekening 2019 van Gemeente Laarbeek.

Onze opdracht is het controleren van de jaarrekening op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid. In juli 2019 zijn wij van start gegaan als nieuwe accountant van uw gemeente. In het kader van onze opdracht zijn wij gestart met een organisatieverkenning. In november 2019 hebben wij een interim controle uitgevoerd, gericht op de processen die voor het financiële beheer belangrijk zijn. De bevindingen hieruit zijn reeds in een management letter gerapporteerd.

Aansluitend zijn wij in april 2020 gestart met de jaareindecontrole die wij onlangs hebben afgerond. De jaareindecontrole is gericht op het vormen van een oordeel over getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening in overeenstemming met de Nederlandse regels voor financiële verslaggeving en het vastgestelde normenkader.

Dit accountantsverslag bevat de belangrijkste bevindingen naar aanleiding van de jaareindecontrole. Waar mogelijk doen wij aanbevelingen gericht op verdere verbetering. Deze aspecten doen geen afbreuk aan ons oordeel omtrent de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2019.

Wij hebben dit verslag in concept besproken met de concern controller, de gemeentesecretaris en de wethouder financiën. Tevens wordt dit verslag toegelicht aan de leden van de auditcommissie op 23 juni 2020.

Naast dat dit ons eerste jaar is als accountant van de gemeente Laarbeek werd het controleproces sterk beïnvloed door de gevolgen van de Corona crisis. Dit heeft veel inzet en flexibiliteit gevraagd in een toch al complex en intensief proces. Wij hebben de samenwerking met de medewerkers van de gemeente als constructief en plezierig ervaren. Mede hierdoor zijn we er in geslaagd om de controle tijdig af te ronden. Wij willen hiervoor nadrukkelijk onze dank uitspreken richting de organisatie!

Wij vertrouwen erop u middels onze rapportage voldoende geïnformeerd te hebben. Tot het geven van een nadere toelichting zijn wij uiteraard gaarne bereid.

Met vriendelijke groet, namens ons hele team,

T.M.M. van Lierop RA MSc
Extern accountant

mr. drs. H. Jansen RA RV

Inhoudsopgave

1. Management samenvatting	4
----------------------------	---

2. Ons oordeel	7
----------------	---

3. Bevindingen jaarrekening 2019	11
----------------------------------	----

1. Begrotingsrechtmatigheid	11
2. Aanbestedingsrechtmatigheid	13
3. Grondexploitaties – algemeen	14
4. Grondexploitaties – specifieke complexen	17
5. Project De Hoge Regt	19
6. Vennootschapsbelasting grondexploitaties	20
7. Voorzieningen groot onderhoud	21
8. Pensioenvoorziening (oud) wethouders	22

9. Voorziening claim Attero	23
10. Jeugdhulp en WMO – beheersing budget	24
11. Jeugdhulp en WMO – levering zorg	25

4. Overige aspecten	26
---------------------	----

Totaal aantal pagina's:	28
-------------------------	----

1. Management samenvatting

Ons oordeel: goedkeurend

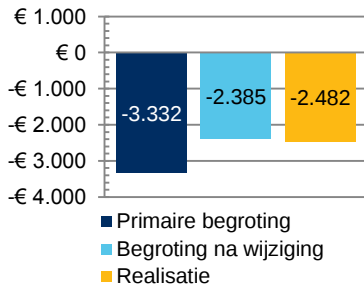
Onderwerp	Goedkeurend	Afkeurend	Anders	Toelichting
Getrouw beeld		-	-	De jaarrekening 2019 geeft een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva per 31 december 2019 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).
Rechtmatigheid		-	-	De verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in de jaarrekening 2019 zijn tevens in alle van materieel zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen en zijn in overeenstemming met de wet- en regelgeving zoals opgenomen in het door de raad vastgestelde normenkader.
Onderwerp	Geen bevindingen	Wel bevindingen	Anders	Toelichting
WNT verantwoording		-	-	Wij hebben vastgesteld dat de WNT-verantwoording zoals opgenomen in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen .
SISA bijlage		-	-	Wij hebben de SiSa-bijlage zoals opgenomen in de jaarrekening gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2019. Op grond hiervan melden wij dat geen fouten en/of onzekerheden zijn geconstateerd boven de voor de SiSa geldende rapporteringstoleranties.

Wij zijn derhalve voornemens om bij de jaarrekening 2019 **een goedkeurende controleverklaring** af te geven.

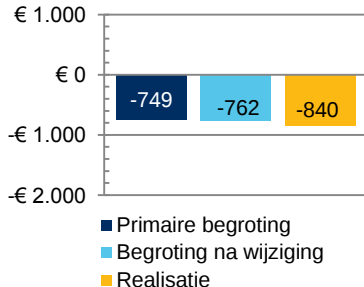
1. Management samenvatting

Financiële analyse 2019

Resultaat vóór mutatie reserves in k€

Resultaat na mutatie reserves in k€

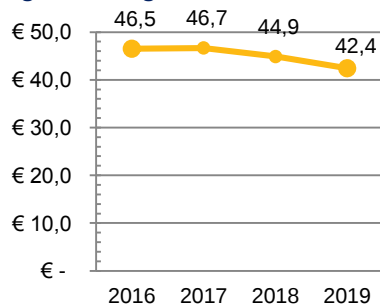

- Het gerealiseerde **resultaat vóór mutatie reserves** bedraagt € 2,48 mln negatief. Het eigen vermogen van de gemeente neemt per saldo af met dit bedrag.
- In de **begroting na wijziging** was reeds een positieve bijstelling doorgevoerd ten opzichte van de primaire begroting waardoor het begrotingssaldo na wijziging uitkomt op € 2,38 mln negatief. Deze bijstelling komt met name voort uit een hogere uitkering uit het gemeentefonds. Voor het grootste deel van de (per saldo) hogere lasten ad € 2,38 mln is in de begroting na wijziging dekking uit reserves aanwezig. Het resultaat na mutatie reserves sluit in de begroting na wijziging op € 762.000 negatief.
- Het **gerealiseerde resultaat voor mutatie reserves** ligt sterk in lijn met de begroting na wijziging. Het resultaat is slechts € 97.000 negatiever dan begroot.
- Het **gerealiseerde resultaat na mutatie reserves** bedraagt circa € 840.000 negatief en is daarmee € 78.000 lager dan begroot. Dit resultaat presenteert het deel van de (per saldo) hogere lasten die niet worden gedekt uit de reserves. Het lagere resultaat na reserves wordt met name veroorzaakt door de volgende posten:
 - Storting voorziening (oud) wethouder -/- € 512.000 (programma Burgers en bestuur)
 - Storting voorziening groot onderhoud -/- € 355.000 (programma Financiën en bedrijfsvoering)
 - Resultaat grondexploitatie € 209.000 (programma Economie en werkgelegenheid)
 - Lagere zorglasten Jeugdhulp € 353.000 (programma Gezondheid, welzijn etc.)
 - Hogere algemene uitkering € 285.000 (programma Financiën en bedrijfsvoering)
 - Overige verschillen -/- € 58.000 (diverse programma's)
- De afwijking van het resultaat na reserves wordt voor € 275.000 veroorzaakt door (per saldo) incidenteel hogere lasten. Het **structurele resultaat** van de gemeente over 2019 bedraagt daardoor circa **€ 565.000 negatief**. Met deze structurele hogere lasten houdt de gemeente rekening bij het opstellen van de meerjarenbegroting. Voor een uitgebreide toelichting op het resultaat en de verschillen verwijzen wij naar het jaarverslag.

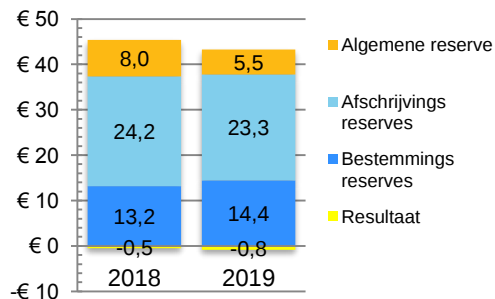
1. Management samenvatting

Financiële analyse 2019

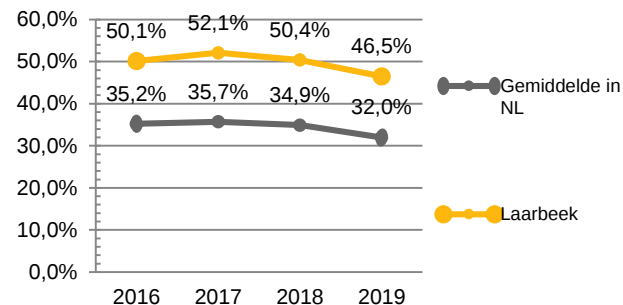
Eigen vermogen in € mln

Opbouw eigen vermogen in €k

Solvabiliteit in % van balanstotaal

- Het **eigen vermogen** van de gemeente Laarbeek neemt af met € 2,48 mln als gevolg van het negatieve resultaat voor bestemming en bedraagt € 42,4 mln eind 2019. Het eigen vermogen bestaat voor € 37,8 mln uit bestemmingsreserves (waarvan € 23,3 mln ter dekking van afschrijvingen) en voor € 5,5 mln uit algemene reserves (voor resultaat-bestemming 2019).
- De belangrijkste mutaties in de bestemmingsreserves – behoudens afschrijvingen – betreffen de dotatie aan de **reserve bereikbaarheidsagenda** ad € 615.000 en de per saldo onttrekking ad € 406.000 op de **reserve kwaliteitsverbetering buitengebied**.
- De algemene reserves nemen, naast de verwerking van de resultaatbestemming 2018, met € 2,1 mln af door de dotatie aan diverse bestemmingsreserves op basis van de vastgestelde begroting.
- De **solvabiliteit** bedraagt 46,5% en neemt af ten opzichte van 2018 (50,4%, daling van 3,9% punt) als gevolg van het negatieve resultaat vóór bestemming (€ 2,48 mln) en de toename van het balanstotaal (van € 88,9 mln naar € 91,1 mln). De solvabiliteit van de gemeente ligt daarmee ruim boven het landelijke gemiddelde.
- Op basis van de analyse die is opgenomen in de paragraaf is het **weerstandsvormogen** ruim voldoende om de geïdentificeerde risico's af te dekken. Bij de kwantificering van geïdentificeerde risico's is geen rekening gehouden met de mogelijke effecten van het Corona virus.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting																		
Gehanteerde controle en rapporterings-tolerantie	Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2019 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in het controleprotocol. Indien de geconstateerde fouten en onzekerheden het bedrag van de goedkeuringstolerantie niet overschrijden kan in beginsel een goedkeurende controleverklaring worden afgegeven. <table><tr><th></th><th>Grondslag</th><th>Omvang</th><th>Tolerantie</th></tr><tr><td>Fouten</td><td>1% van de begrote lasten inclusief dotatie reserves</td><td>€ 43.000.000</td><td>€ 430.000</td></tr><tr><td>Onzekerheden</td><td>3% van de begrote lasten inclusief dotatie reserves</td><td>€ 43.000.000</td><td>€ 1.290.000</td></tr><tr><td>Rapporteringstolerantie</td><td>-</td><td>-</td><td>€ 43.000</td></tr></table>		Grondslag	Omvang	Tolerantie	Fouten	1% van de begrote lasten inclusief dotatie reserves	€ 43.000.000	€ 430.000	Onzekerheden	3% van de begrote lasten inclusief dotatie reserves	€ 43.000.000	€ 1.290.000	Rapporteringstolerantie	-	-	€ 43.000		
	Grondslag	Omvang	Tolerantie																
Fouten	1% van de begrote lasten inclusief dotatie reserves	€ 43.000.000	€ 430.000																
Onzekerheden	3% van de begrote lasten inclusief dotatie reserves	€ 43.000.000	€ 1.290.000																
Rapporteringstolerantie	-	-	€ 43.000																
Controleverschillen	In de jaarrekening 2019 is geen sprake van ongecorrigeerde verschillen met betrekking tot de getrouwheid en/of rechtmatigheid boven de rapporteringstolerantie. In de jaarrekening resteren onzekerheden met betrekking tot de rechtmatigheid voor een bedrag van € 115.000 welke toezien op het vaststellen van de zorglevering in het sociaal domein. Voor een inhoudelijke toelichting op deze onzekerheden verwijzen wij naar hoofdstuk 3.11 van dit verslag. Aangezien de gemelde bedragen onder de materialiteitsgrens blijven heeft dit geen invloed op de strekking van de verklaring. <table><tr><th>Omschrijving</th><th>Getrouwheid / Rechtmatigheid</th><th>Omvang fout</th><th>Richting</th><th>Omvang onzekerheid</th><th>Verwijzing</th></tr><tr><td>Vaststellen levering zorg</td><td>Rechtmatigheid en getrouwheid</td><td>-</td><td>-</td><td>€ 115.000</td><td>H. 3.11</td></tr><tr><td>Totaal</td><td></td><td></td><td></td><td>€ 115.000</td><td></td></tr></table>	Omschrijving	Getrouwheid / Rechtmatigheid	Omvang fout	Richting	Omvang onzekerheid	Verwijzing	Vaststellen levering zorg	Rechtmatigheid en getrouwheid	-	-	€ 115.000	H. 3.11	Totaal				€ 115.000	
Omschrijving	Getrouwheid / Rechtmatigheid	Omvang fout	Richting	Omvang onzekerheid	Verwijzing														
Vaststellen levering zorg	Rechtmatigheid en getrouwheid	-	-	€ 115.000	H. 3.11														
Totaal				€ 115.000															

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Jaarverslag verenigbaar	Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig het BBV is opgesteld en, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening . De programmaverantwoording hebben wij marginaal getoetst wat zoveel betekent als het signaleren van mogelijke tegenstrijdigheden. De accountantscontrole omvat derhalve geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en/of volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording.
Interne beheersing	Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen significante tekortkomingen in de interne beheersing geconstateerd. In onze management letter hebben wij enkele aandachtspunten opgenomen voor de verdere verbetering van processen. Wij constateren dat hier in de organisatie voldoende aandacht voor is.
Optimalisatie reserves	Op 20 juni 2019 is de nota reserves en voorzieningen 2019 vastgesteld door de raad. In deze nota zijn de beleidsuitgangspunten vastgelegd voor het vormen van (en muteren op) reserves en voorzieningen. Enkele belangrijke uitgangspunten hieruit betreffen een simpel en transparant financieel beleid en het aanhouden van zo min mogelijk reserves. In lijn met deze nota adviseren wij de functie en omvang van de huidige reserves tegen het licht te houden en na te gaan in hoeverre deze qua functie (bufferfunctie, bestedingsfunctie, financieringsfunctie of inkomensfunctie) passend zijn binnen het eigen beleid. In het bijzonder adviseren wij richtlijnen op te stellen voor de minimale en maximale omvang van de reserves met een bufferfunctie, zoals de algemene reserve grondexploitatie. Wij begrijpen dat hier een raadsvoorstel voor in de maak is.

2. Ons oordeel

Onderwerp	Toelichting
Financiële verwerking van kredieten en investeringen	Tijdens de controle op de (im)materiele vaste activa hebben wij geconstateerd dat bepaalde uitgaven in 2019 (totaal voor circa € 530.000) worden verantwoord als investering en vervolgens direct voor het gehele bedrag als kapitaallast worden verwerkt in de exploitatie. Deze methodiek is in overeenstemming met raadsbesluiten en de begroting toegepast, waardoor wij - ondanks dat er sprake is van technische onvolkomenheden in de verslaggeving - instemmen met deze verwerkingswijze. Wij hebben begrepen dat de methodiek voor het verwerken van budgetten en kredieten op basis van de nieuwe financiële verordening is gewijzigd, waardoor dit naar verwachting in de toekomst niet meer voor gaat komen. In lijn daarmee hebben wij het management geadviseerd erop toe te zien dat de budgetten en werkelijke uitgaven voor onderzoeks- en ontwikkelingskosten voortaan direct in de exploitatie worden verwerkt in plaats van via de (im)materiele vaste activa.

2. Ons oordeel

Onderwerp		Toelichting		
SiSa-bijlage		De SiSa-bijlage en bijbehorende stukken dienen door uw organisatie voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. De hierna volgende tabel voor 'fouten en onzekerheden' kunt u gebruiken voor het aanleveren van gegevens aan het CBS.		
Nummer	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in €	Toelichting fout / onzekerheid
D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	-	0	n.v.t.
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2019	-	0	n.v.t.
G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_Totaal 2018	-	0	n.v.t.
G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2019	-	0	n.v.t.
G3A	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_totaal 2018	-	0	n.v.t.
H4	Specifieke uitkering Sport	-	0	n.v.t.
Strekking controleverklaring				
Strekking controleverklaring rechtmatigheid:		Goedkeurend		
Strekking controleverklaring getrouwheid:		Goedkeurend		

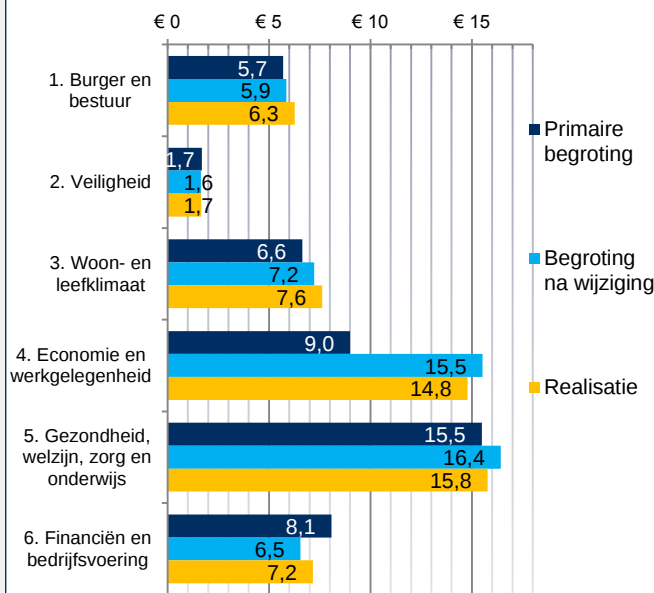
3.1 Begrotingsrechtmatigheid

Begrotingsrechtmatigheid

Algemeen

Bevinding

Lasten per programma € mln

Hiernaast een overzicht van de begrote (primair en bijgesteld) en gerealiseerde lasten per programma. De grootste **overschrijdingen** zijn aanwezig op:

- Programma 1 Burger en bestuur (overschrijding € 403.000), veroorzaakt door de dotatie aan de pensioenvoorziening voor (oud) wethouders. Zie hiervoor bevinding 3.8 van dit verslag.
- Programma 3 Woon en leefklimaat (overschrijding € 383.000) ontstaan door niet begrote projectuitgaven ad € 423.000 waarvoor rechtstreekse dekking uit de reserves aanwezig is en door onvoorziene kosten.
- Programma 6 Financiën en bedrijfsvoering (overschrijding € 609.000) veroorzaakt door een extra dotatie aan de voorziening groot onderhoud van € 355.000 (zie bevinding 3.7) en een overschrijding op de intern toegerekende rente.

Op de volgende pagina vindt u een toelichting op het gevolg van deze overschrijdingen voor ons oordeel bij de begrotingsrechtmatigheid.

Op programma 4 en 5 vindt een **onderschrijding** op lasten plaats. Dit wordt op programma 4 veroorzaakt door de boekhoudkundige verwerking van grondexploitaties en op programma 5 door het doorschuiven van projecten en lagere uitgaven op jeugdhulp.

3.1 Begrotingsrechtmatigheid

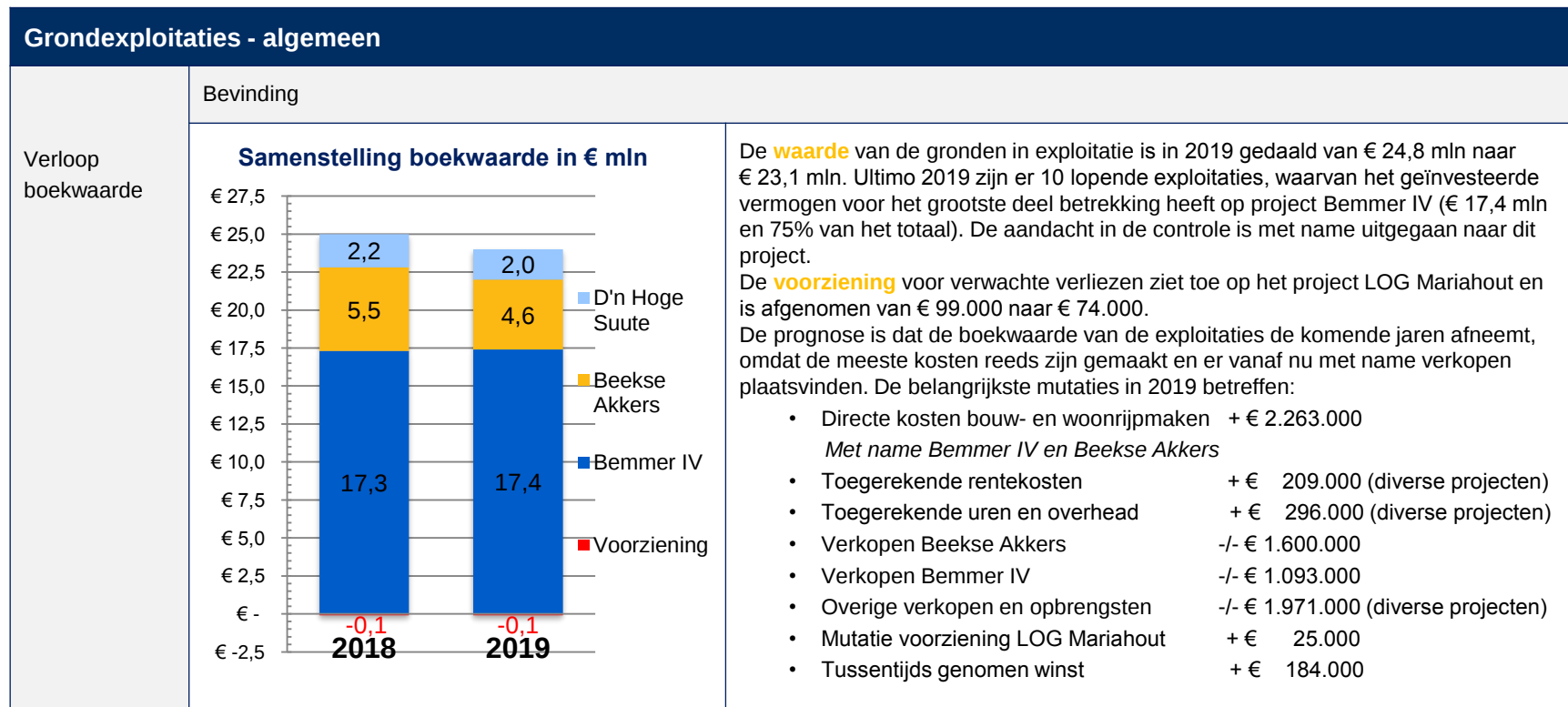
Begrotingsrechtmatigheid (vervolg)

	Bevinding
Algemeen	In het kader van de controle hebben wij onderzoek verricht op de overschrijdingen van de lasten ten opzichte van de begroting en nagegaan of deze overschrijdingen leiden tot een begrotingsonrechtmatigheid: • De lastenoverschrijding op het programma Burger en Bestuur wordt veroorzaakt door de dotatie aan de pensioenvoorzieningen voor (oud)wethouders. Het vormen van deze voorzieningen is verplicht gesteld door de verslaggevingsregels in het BBV en kon niet eerder worden voorzien. De overschrijding op lasten telt daarom niet mee voor ons oordeel bij de begrotingsrechtmatigheid. • De lastenoverschrijding op het programma Woon- en leefklimaat komt enerzijds voort uit niet begrote projectuitgaven ad € 423.000 waarvoor rechtstreekse dekking uit de reserves aanwezig is. Omdat deze uitgaven gebaseerd zijn op een kredietbesluit van de raad is hier geen sprake van begrotingsonrechtmatigheid. Anderzijds is op dit programma sprake van onvoorziene kosten, onder andere voor stormschade ad € 65.000. Omdat deze kosten niet voorzienbaar waren, telt ook dit niet mee in ons oordeel. • De lastenoverschrijding op het programma Financiën en bedrijfsvoering wordt voor € 355.000 veroorzaakt door een extra dotatie aan de voorziening groot onderhoud gebouwen. Het verhogen van deze voorziening is gebaseerd op een in 2020 door de raad vastgestelde meerjarenonderhoudsplanning en moet op basis van de verslaggevingsregels in de jaarrekening 2019 worden verantwoord. Omdat deze lasten door het vaststellen van de planning reeds bij de raad bekend zijn, leidt dit niet tot een begrotingsonrechtmatigheid. De overschrijding als gevolg van de interne toerekening van rente geschiedt per saldo kostenneutraal door de gehele jaarrekening en telt ook niet mee in ons oordeel. Het voorstel aan de raad is om de genoemde overschrijdingen te autoriseren bij de vaststelling van de jaarrekening. Vooruitlopend op dit besluit en op basis van bovenstaande conclusies zijn wij er bij het vormen van ons oordeel van uit gegaan dat er geen sprake is van begrotingsonrechtmatigheid.

3.2 Aanbestedingsrechtmatigheid

Aanbestedingsrechtmatigheid	
Inkoop en aanbesteding	Bevinding
	In het kader van de rechtmatigheidscontrole zijn onze controlewerkzaamheden op inkopen en aanbestedingen gericht op het voldoen aan de Europese aanbestedingswetgeving. Dit betekent dat wij primair controleren op inkopen boven de Europese drempel van € 221.000 en dat enkel constatering op het gebied van de Europese aanbestedingswetgeving een effect hebben op ons rechtmatigheidsoordeel. Tijdens de interim controle in het najaar hebben wij kennis genomen van de tussentijdse inkoopanalyse zoals die door de organisatie wordt uitgevoerd. Hierbij hebben wij enkele adviezen en aandachtspunten meegegeven voor de verdere optimalisatie van de interne analyse. Tijdens de jaareinde controle hebben wij de inkoopanalyse over het gehele boekjaar 2019 ontvangen en hierop onze eigen controlewerkzaamheden verricht. Op basis van deze controlewerkzaamheden zijn geen onrechtmatig aanbestede inkooptrajecten geconstateerd.

3.3 Grondexploitaties – algemeen

3.3 Grondexploitaties – algemeen

Grondexploitaties - algemeen	
	Bevinding
Resultaat	Binnen de gemeente Laarbeek worden grondexploitaties tweemaal per jaar geactualiseerd. De gehanteerde parameters voor toekomstige kostenstijgingen (2%), opbrengstenstijgingen (2%), rente (0,95%) en de verwachte looptijd per project zijn ons inziens passend. Op basis van deze actualisatie wordt het verwachte eindresultaat bepaald, want dient als basis voor de tussentijdse winstneming. Wij hebben de totstandkoming van de tussentijdse winstneming gecontroleerd en vastgesteld dat deze in overeenstemming is met de verslaggevingsregels uit het BBV en rekenkundig juist is. Het verantwoorde resultaat in 2019 bedraagt in totaliteit € 209.000 en bestaat voor € 184.000 uit tussentijds genomen winsten en voor € 25.000 uit een gedeeltelijke terugname van de verliesvoorziening op Landbouw Ontwikkelingsgebied Mariahout (hierna LOG Mariahout) vanwege een bijstelling van de rentekosten.
Resultaat bestemming	Voorgesteld wordt om de tussentijdse winst te storten in de bestemmingsreserve grondexploitatie bij het vaststellen van de jaarrekening. Hierdoor maakt het resultaat ad € 209.000 nog onderdeel uit van het rekeningresultaat na bestemming. Ondanks dat dit conform de consistente gedragslijn is, vinden wij deze verwerking niet optimaal passend omdat de bestemming van deze winst reeds is vastgelegd in de nota reserves en voorzieningen. Daarmee is er feitelijk geen keuzevrijheid meer over de winstbestemming. Wij begrijpen dat bij het herzien van de nota grondbeleid in 2020 onder andere ook de wijze van resultaatbestemming nader wordt bekeken en wordt afgestemd met de nota reserves.
Reserve en risico analyse	De algemene reserve risico grondexploitatie bedraagt eind 2019 € 5,7 mln (exclusief storting van winsten 2019) en dient ter dekking van mogelijke financiële tegenvallers in de grondexploitatie. Deze risico's zijn voor het laatst gekwantificeerd in 2018 middels de Monte-Carlo analyse en becijferd op € 1,4 mln. De grootste risico's schuilen op project Bemmer IV. In deze totale risico analyse zijn de eventuele gevolgen van de Corona crisis nog niet meegenomen. Deze kunnen van wezenlijke invloed zijn op de te realiseren verkopen en op het uiteindelijke resultaat. Wij adviseren hiermee rekening te houden in de nieuwe Monte Carlo analyse.

3.3 Grondexploitaties – algemeen

Grondexploitaties - algemeen	
Voorziening	Bevinding
	Op project LOG Mariahout is een voorziening gevormd voor verwachte verliezen groot € 74.000. Dit betreft een oude exploitatie met als doel grondverkoop ten behoeve van de realisatie van intensieve veehouderij. De gronden die in bezit zijn van de gemeente liggen op het grondgebied van gemeente Meierijstad. Voor verdere planontwikkeling is Laarbeek hierdoor afhankelijk van de vergunningverlening door gemeente Meierijstad. Hierover loopt op dit moment een juridisch geschil. De uitkomst hiervan is op dit moment nog onbekend. De waardering van de grondexploitatie is gebaseerd op het uitgangspunt dat uiteindelijk geen planwijziging naar bouwgrond mogelijk is en de gronden slechts tegen landbouwwaarde kunnen worden verkocht. Tevens is rekening gehouden met een terugbetalingsverplichting van een ontvangen subsidie aan de provincie op dit project. Hiermee is ons inziens voldoende voorzichtigheid in acht genomen door de gemeente.

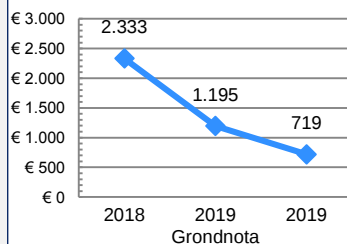
3.4 Grondexploitaties – specifieke complexen

Grondexploitaties – specifieke complexen

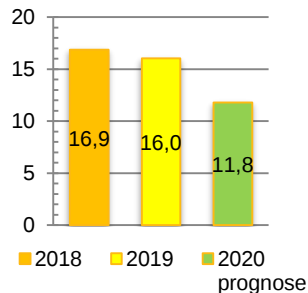
Grond
Exploitatie
Bemmer IV

Bevinding

**Prognose resultaat op
eindwaarde in k€**

**Voorraad nog uit te
geven gronden in hectare**

De totale boekwaarde van de exploitatie **Bemmer IV** (Beek en Donk) bedraagt € 17,4 mln. De geprognosticeerde winst op eindwaarde bedraagt € 719.000. Dit wijkt flink af van de geprognosticeerde winst in 2018 (€ 2,3 mln). In 2019 is besloten - bij opmaak van de grondnota - om geen opbrengstenstijging meer te rekenen vanaf 2023. Wij kunnen ons, gezien de lange looptijd, de onzekerheden op de te realiseren verkopen en de timing daarvan, vinden in dit standpunt. Als gevolg hiervan is het verwachte eindresultaat afgenomen met ruim € 1,2 mln. De overige daling (circa € 400.000) wordt met name veroorzaakt door een negatieve bijstelling op de nog te maken kosten bouwrijp maken als gevolg van ontwikkelingen aan de Vonderweg.

De kosten voor de ontwikkeling van het bedrijventerrein zijn voor circa 80% gerealiseerd, terwijl de opbrengsten voor 20% zijn gerealiseerd. De verkopen lopen in 2020 tot heden voorspoedig, maar het project heeft op basis van de huidige uitgifte planning nog een lange looptijd (verwachte einddatum is in 2028). Vanwege de risico's op de uitgifte van kavels en de te realiseren verkoopprijzen is besloten voorlopig geen tussentijdse winst te verantwoorden. Wij vinden dit een passende waarderingsgrondslag.

De totale grondvoorraad bedraagt eind 2019 nog circa 16 hectare. De te realiseren verkopen bedragen per eind 2019 nog circa € 24,0 mln waaronder een opbrengstenstijging van 2% over de verkopen tot en met 2022 van circa € 1,1 mln. Het exploitatierisico op dit project is hoog en hangt samen met (1) de daadwerkelijk te realiseren verkoopprijzen en (2) het moment van verkopen. Aan de kostenkant zijn de risico's beperkter, omdat het grootste deel van de kosten reeds gemaakt is. Op basis van onze controlewerkzaamheden kunnen wij instemmen met de raming van de eindwaarde en concluderen wij dat bij de waardering van het project voorzichtigheid is betracht. Wij adviseren dit project – in relatie tot verkoopontwikkelingen als gevolg van Corona – nauwkeurig te volgen.

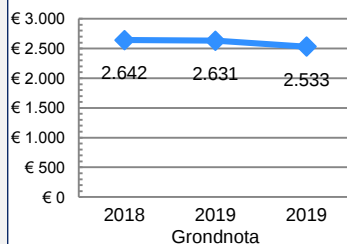
3.4 Grondexploitaties – specifieke complexen

Grondexploitaties – specifieke complexen

Grond
Exploitatie
**Beekse
Akkers**

Bevinding

**Prognose resultaat op
eindwaarde in k€**

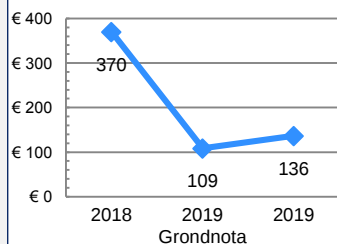
De totale boekwaarde van de exploitatie **Beekse Akkers** (Beek en Donk) bedraagt € 4,6 mln en is afgenomen door de gerealiseerde verkopen. De geprognosticeerde winst op eindwaarde bedraagt € 2,5 mln en wijkt beperkt (€ 100.000 negatief) af ten opzichte van 2018 en de grondnota.

Op basis van de Percentage-Of-Completion (POC) methode is van dit resultaat reeds € 1,6 mln als tussentijdse winst genomen (circa 63% van de totale winst). De te realiseren verkopen bedragen per eind 2019 nog € 8,5 mln en het project loopt naar verwachting tot in 2026. De kosten zijn op dit project voor 89% gerealiseerd en bestaan in de toekomst met name uit kosten bouwrijp maken.

Het exploitatierisico op dit project hangt nog samen met (1) de daadwerkelijk te realiseren verkoopprijzen en (2) het moment van verkopen. Het betreft met name eigen verkoop van vrije kavels. Gezien de ruime positieve eindwaarde en de nog te nemen toekomstige winst, kunnen eventuele tegenvallers naar verwachting binnen de exploitatie worden opgevangen.

Grond
Exploitatie
**D'n Hoge
Suute**

**Prognose resultaat op
eindwaarde in k€**

De totale boekwaarde van de exploitatie **D'n Hoge Suute** (Mariahout) bedraagt € 2,0 mln. Het geschatte eindresultaat is ten opzichte van 2018 naar beneden bijgesteld door een aanpassing in de verkoopbare gronden. Deze aanpassing was al bij de opmaak van de grondnota 2019 bekend. In de doorrekening voor de jaarrekening is het eindresultaat uiteindelijk bepaald op circa € 136.000 positief. Als gevolg van de daling in de eindwaardeberekening is de tussentijdse winstneming in 2018 achteraf gezien te hoog geweest. Dit wordt in 2019 deels gecorrigeerd.

Op dit project moet nog voor € 1,8 mln aan kosten worden gemaakt en voor bijna € 4,0 mln aan verkopen worden gedaan. De verwachting is dat het project loopt tot in 2026. Gezien de beperkte winstverwachting op dit project, loopt de gemeente hier een groter risico dat toekomstige tegenvallers niet binnen de exploitatie kunnen worden opgevangen. Op basis van de huidige doorrekening stemmen wij in met de waardering en is van een voorziening voor verliezen geen sprake.

3.5 Project De Hoge Regt

Project De Hoge Regt

Bevinding

De exploitatie van project De Hoge Regt vindt niet plaats binnen de gemeente, maar in een samenwerkingsverband. Deze samenwerking is vormgegeven in De Hoge Regt B.V. en is gebaseerd op een samenwerkingsovereenkomst uit 2008. Ondanks dat hier geen sprake is van een gemeentelijke grondexploitatie vinden wij het belangrijk dat de exploitatieontwikkelingen binnen De Hoge Regt B.V. worden gevolgd. De gemeente heeft namelijk – naast het ingebrachte kapitaal van € 9.000 - een financiering verstrekt die eind 2019 nog € 2,75 mln bedraagt.

In het kader van de jaarrekeningcontrole hebben wij kennis genomen van de vastgestelde jaarrekening 2018, de interne administratie 2019 en de exploitatiedoorrekening (opgesteld bij de grondnota) van het project. Op basis van de laatste doorrekening bij de grondnota blijkt een positief resultaat van circa € 75.000 voor vennootschapsbelasting. Zo lang binnen deze samenwerking een positieve exploitatie wordt verwacht, is er voor de gemeente geen aanleiding om te twifelen aan de inbaarheid van de verstrekte lening. Dit risico is echter wel aanwezig, omdat eventuele toekomstige tegenvallers met een impact groter dan € 75.000 niet binnen de winst op deze exploitatie kunnen worden opgevangen.

Monitoring op de risico's binnen deze exploitatie vindt onder andere plaats door middel van directe deelname in het bestuur van het samenwerkingsverband en door het zelfstandig voeren van de administratie door de gemeente. Om de risico's goed te blijven monitoren vinden wij het belangrijk dat de interne controle afdeling – net als bij de eigen exploitaties - nadrukkelijk bij de doorrekening van deze exploitatie betrokken wordt. Des te meer omdat op de jaarrekening van De Hoge Regt B.V. geen controle wordt uitgevoerd door een externe accountant en er dus feitelijk geen onafhankelijke toetsing plaats vindt op de waardering van de grondexploitatie in deze B.V.

3.6 Vennootschapsbelasting grondexploitatie

Vennootschapsbelasting grondexploitatie

VPB plicht	Bevinding
	Als gevolg van invoering van de vennootschapsbelastingplicht (hierna: VPB) voor overheidsinstanties per 1 januari 2016 is het exploiteren van grondexploitatie bij de gemeente aangemerkt als een VPB activiteit en dient bij positieve exploitatie vanaf 2016 belasting betaald te worden over de winst.
	Door de gemeente zijn met behulp van een model van een externe partij de aangiften VPB ingediend over de jaren 2016 tot en met 2018. Uit deze aangiften volgt een te betalen post aan vennootschapsbelasting van nihil, omdat er sprake is van fiscale verrekenbare verliezen. Deze bedragen op basis van de aangifte 2018 in totaal € 4,4 mln. Door de gemeente wordt pas vennootschapsbelasting betaald indien dit bedrag volledig is gecompenseerd met fiscale winsten. Naar verwachting gaat dat de komende jaren niet gebeuren, waardoor voorlopig ook geen VPB verschuldigd is. Om deze reden is dan ook geen VPB last verantwoord in de jaarrekening 2019. Door de belastingdienst zijn nog geen definitieve aanslagen opgelegd. Ondanks dat de aangiften door Laarbeek zijn gebaseerd op basis van een landelijke vaststellingsovereenkomst met de fiscus, blijft de fiscale positie daardoor nog enigszins onzeker. Wij adviseren om dit te blijven volgen.

3.7 Voorzieningen groot onderhoud

Voorzieningen groot onderhoud

	Bevinding
Gebouwen	De gemeente Laarbeek heeft ter financiering van toekomstig onderhoud aan gebouwen een egalisatievoorziening gevormd. Op basis van de meerjarenonderhoudsplanning gemeentelijke gebouwen 2019-2028, vastgesteld door de raad op 30 januari 2020, bleek dat een aanvullende storting in de voorziening noodzakelijk was van € 355.000 om het toekomstig onderhoud via deze voorziening te kunnen financieren. De verslaggevingsregels schrijven voor dat een voorziening op ieder moment volledig moet zijn. Om deze reden is de benodigde aanvullende dotatie direct in 2019 genomen als last en toegevoegd aan de voorziening. De voorziening voor gebouwen bedraagt hierdoor ultimo 2019 € 306.000 (2018: € 29.000). Op basis van deze huidige stand, de vastgestelde toekomstige dotatie van € 368.000 per jaar en de geplande onderhoudsuitgaven tot 2028 is de voorziening volledig verantwoord. Wij merken daarbij op dat de stand van deze voorziening aan het einde van de onderhoudsplanning wederom zeer beperkt is. Op het moment dat in de eerste jaren na deze planning forse onderhoudsuitgaven gepland staan, is een nieuwe incidentele aanvulling noodzakelijk in de toekomst. Om het egaliserende karakter van een voorziening maximaal te benutten adviseren wij het onderhoud zoveel als mogelijk te ramen over de gehele looptijd van de objecten en periodiek tussentijds de onderhoudsplanning te actualiseren.
Wegen	Ten aanzien van de voorziening groot onderhoud wegen is een eveneens een onderhoudsplanning tot en met 2028 opgemaakt. De voorziening bedraagt ultimo 2019 ruim € 1,5 mln. Vanwege enkele forse onderhoudsuitgaven in de komende jaren zal deze naar verwachting afnemen tot een ondergrens van circa € 500.000. Op basis van de vastgestelde jaarlijkse storting van ongeveer € 1,0 mln is de voorziening over de looptijd tot 2028 volledig.

3.8 Pensioenvoorziening (oud) wethouders

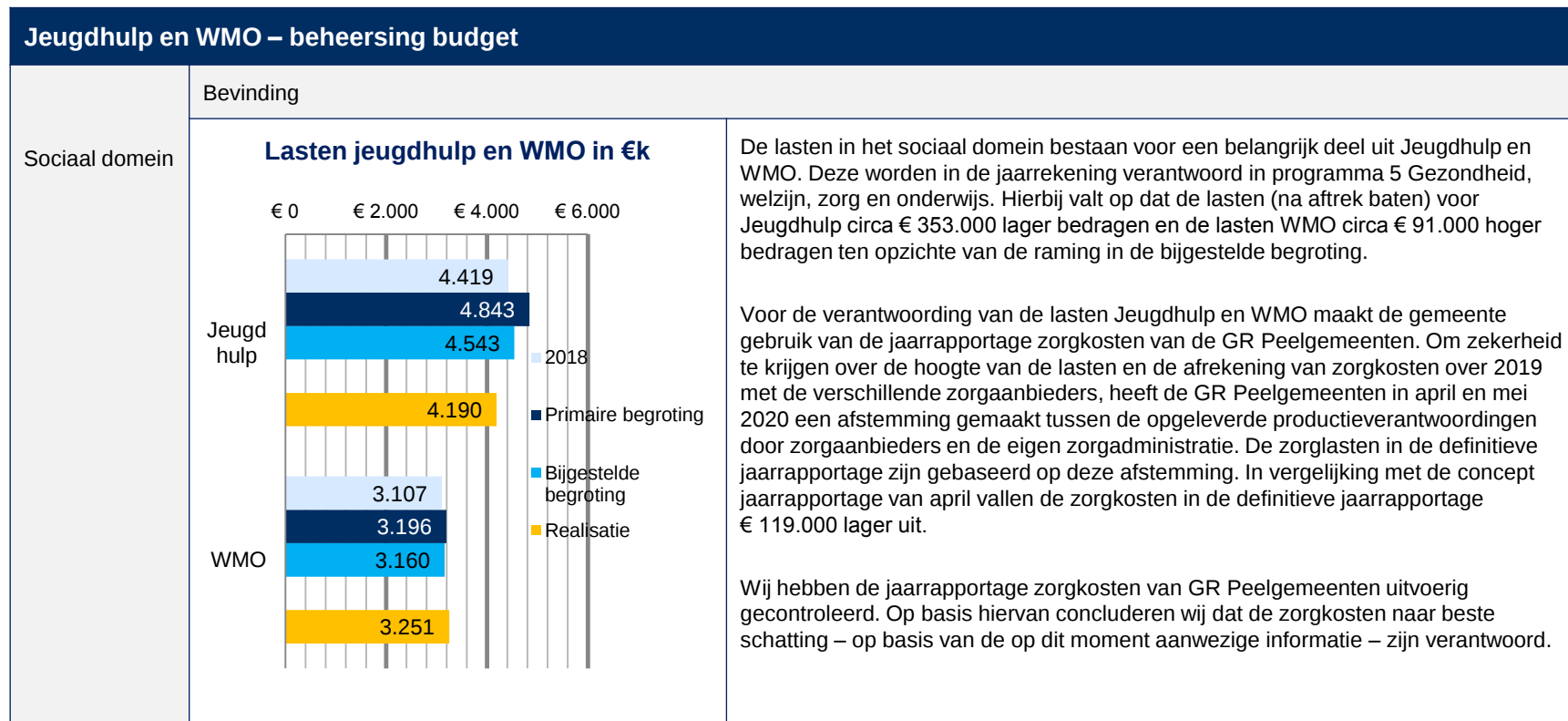
Pensioenvoorziening (oud) wethouders	
	Bevinding
Grondslag vormen voorziening	Op basis van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa) is de gemeente Laarbeek verantwoordelijk voor de nakoming van de huidige en toekomstige pensioenverplichtingen aan alle (oud) wethouders. De gemeente heeft hiervoor, samen met de lopende wachtgeldverplichtingen, een voorziening getroffen. Deze voorziening is in 2019 toegenomen van € 1,1 mln naar € 2,1 mln, waarvan het overgrote deel toeziet op de pensioenverplichtingen.
Waardering en dotatie in 2019	De benodigde hoogte van de pensioenvoorziening is bepaald op basis van de toegezegde pensioenafspraken per (oud) wethouder, de levensverwachting en een wettelijke voorgeschreven rentepercentage. De lage rentevoet die hierbij moet worden gehanteerd zorgt voor een verplichte dotatie aan de voorziening van circa € 1,1 mln. In de begroting was reeds rekening gehouden met een dotatie op basis van een hoger rentepercentage. Als gevolg van de lage werkelijke rente ontstaat daarom een overschrijding op lasten ten aanzien van de begroting van € 512.000. Wij hebben de waardering van deze voorziening getoetst en constateren dat deze is opgenomen in overeenstemming met de verslaggevingsregels.
Externe berekening	Voor de nog niet ingegane pensioenen van de huidige en voormalige wethouders wordt de hoogte van de voorziening actuariael berekend door een externe partij. Dit geschiedt op basis van de voorschriften voor de meeste (oud) wethouders jaarlijks. Voor een beperkt aantal oud wethouders wordt de pensioenberekening echter slechts eenmaal in de vijf jaar uitgevoerd, voor het laatst eind 2017. Bij deze personen is de huidige voorziening niet gebaseerd op de meest actuele sterftetafels en rentevoet. Hierdoor loopt de gemeente een hoger risico dat de gereserveerde middelen in de voorziening uiteindelijk niet toereikend zijn. De exacte impact hiervan is op dit moment niet bekend, maar op basis van een eigen schatting gaat het hierbij niet om materiele afwijkingen. Wij adviseren desondanks voor de komende jaren om de berekening van de benodigde pensioenvoorziening voor alle (oud) wethouders jaarlijks extern door te laten rekenen. Tot slot hebben wij ten aanzien van de reeds ingegane pensioenen, waarbij de verplichting door de gemeente zelf wordt berekend, enkele niet materiele controleverschillen opgemerkt. De gemeente heeft hierbij toegezegd de berekeningswijze in de komende jaren te herzien.

3.9 Voorziening Claim Attero

Voorziening claim Attero

Voorziening claim Attero	Bevinding
	In de jaarrekening 2018 heeft de gemeente Laarbeek een voorziening getroffen van € 135.000 in verband met het aandeel van de gemeente in de claim van afvalinzamelaar Attero. Deze naheffing houdt verband met de afvalinzameling in de regio in de periode 2015 tot en met 2017. Namens de betrokken gemeenten in de regio heeft de Gemeenschappelijke Regeling Metropoolregio Eindhoven deze claim betaald hangende de lopende juridische procedure.
	Recentelijk is uitspraak gedaan in deze procedure waarbij Attero in het gelijk is gesteld. Hoewel tegen deze uitspraak in beroep is gegaan, is de kans dat de claim definitief wordt aanzienlijk toegenomen. Het is daarmee echter nog niet duidelijk voor welk aandeel de gemeente Laarbeek aansprakelijk is. Vooralsnog gaat de gemeente ervan uit dat het aandeel wordt bepaald op basis van het inwoneraantal. Alternatief is dat het aandeel wordt bepaald op grond van de afvalinzamelingsgegevens van alle betrokken gemeenten in deze periode. Hierover loopt discussie binnen de regio en het is vooralsnog niet duidelijk hoe deze afloopt. Onder deze omstandigheden heeft de gemeente de voorziening ad € 135.000 gehandhaafd. Het risico dat met de kwestie samenhangt is toegelicht in de paragraaf weerstandsvermogen. Wij kunnen hiermee onder de huidige omstandigheden instemmen.

3.10 Jeugdhulp en WMO – beheersing budget

3.11 Jeugdhulp en WMO – levering zorg

4. Overige aspecten in relatie tot onze controle

Onderwerp	Toelichting
Geen sprake van beperkingen in de reikwijdte van onze controle	Er zijn geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle opgetreden. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.
Fraude	Er zijn gedurende 2019 geen fraudegevallen geconstateerd en er zijn ons eveneens geen vermoedens van fraude bekend.
Claims en juridische procedures	Er zijn - met uitzondering van hetgeen in hoofdstuk 3 is genoemd - geen belangrijke (dreigende en niet gewaardeerde) claims en/of juridische procedures met een mogelijke materiele impact op de cijfers per ultimo 2019.
Gebeurtenissen na balansdatum	Er zijn geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum anders dan hetgeen opgenomen in de niet uit de balans blijkende verplichtingen. Ten aanzien van de ontwikkelingen met betrekking tot het Corona virus zijn de financiële gevolgen in 2020 op dit moment nog onduidelijk. Voor de gemeente betekent dit naar verwachting mogelijke hogere interne kosten, mogelijke vertraging in de uitvoering van projecten en uitgifte van grondexploitaties, hogere lasten in het sociaal domein, lagere belasting- en leges inkomsten en een verhoogd risico op oninbaarheid van uitstaande vorderingen. Het college heeft deze situatie en de mogelijke risico's ons inziens toereikend toegelicht in het jaarverslag en in de paragraaf weerstandsvermogen.

4. Overige aspecten in relatie tot onze controle

Onderwerp	Toelichting
Geautomatiseerde gegevensverwerking	Wij hebben vanuit onze controle op de jaarrekening van geen belangrijke bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. In de management letter hebben wij wel enkele aanbevelingen gedaan op het gebied van automatisering.
Schattingen	De opstelling van de jaarrekening vereist dat het college oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van de baten en lasten. De belangrijkste schattingen zijn aanwezig in de waardering van de grondexploitaties en de voorzieningen. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen zijn in het kader van onze controleopdracht op aanvaardbaarheid beoordeeld. Hierbij hebben wij geen belangrijke tekortkomingen geconstateerd.
Onafhankelijkheid	Wij zijn onafhankelijk van uw gemeente en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels (Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (VIO)) ten aanzien van onafhankelijkheid.
Openstaande punten	Geen

Smart decisions. Lasting value.